

תורה אור

עם ביאורי
הרב עדין אבן-ישראל שטיינזלץ

פרשת וישב

תשפ"ד

ד"ה "הן האדם" (ג)

תורה אור בראשית, דף ה עמודה ד

לומדים יקרים,

השבוע אנו מפרסמים את השיעורים השלישי והרביעי על ד"ה 'הן האדם', ובכך אנו מסיימים לפרסם את הסדרה על המאמר. נזכיר, כי ניתן ללמוד כל שיעור בפני עצמו, ואין הכרח לקרוא את כל השיעורים יחד כדי להבינם - אם כי כמובן כך מתקבלת תמונה שלמה יותר של העניין.

תוכן העניינים

עבודת הבירורים של האדם.....	3
בירור על ידי ריבוי האור.....	5
בירור על דרך המלחמה.....	12
חוסר ידיעת האדם מהרע.....	13
רצון הנחש.....	15

הגיליון מוקדש לעילוי נשמת אחי האהוב ינון פליישמן, שנפל במלחמה

הגיליון מוקדש לעילוי נשמת

מורנו ורבנו הגדול אשר מימיו אנו שותים

הרב עדין בן אברהם משה אבן ישראל (שטיינזלץ) זצ"ל

להקדשת החוברות לעילוי נשמת יקיריכם התקשרו: 052-886-8823

מה שאין כן בחינת כתר שלמעלה מחכמה, הוא רחמים פשוטים, "וכחשיכה כאורה". ולכן "פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים", ואז "וחי לעולם", מאחר ד- "אם צדקת מה תתן לו" וכו'. ולפי שהוא מבחינת פנימיות, ואם כן הרע קשור ואדוק בו ויהיה גם לו קיום, ולא זו היא הכוונה, כנזכר לעיל. וכמו שכתוב בזוהר גבי רבי אחא מכפר טרשא שכיפר בקטורת על מקום שהיה הנגף שם, ואמרו לו שלא הועיל כי עדיין בחיובא אשתכח, בשלמא אם היו עושין תשובה וכו'.

וכמו שכתוב בסיפור בזוהר (מדרש הנעלם בראשית קא, א) לגבי רבי אחא מכפר טרשא שכיפר בקטורת על מקום שהיה הנגף שם, ואמרו לו שלא הועיל כי עדיין בחיובא אשתכח, כלומר שהקטורת לא הועילה כיוון שהמקום עדיין נשאר בחטא. בשלמא אם היו עושין תשובה וכו' – הייתה הקטורת מועילה, אבל כיוון שהם אינם עושים תשובה הקטורת איננה מועילה.

זהו אמנם עניין צדדי, אך העניין של הקטורת והעלאת הקטורת הוא במובן מסוים התקשרות אל מעבר לגבולות של המציאות, וכמו שאדמו"ר הזקן הסביר שהעניין הזה שייך למקיפין. מהצד הזה, לא לחינם עבודת הקטרת היא אחת מהעבודות של הכהן הגדול ביום הכיפורים לפני ולפנים; דווקא בזמן הזה הוא נכנס אל קודש הקודשים ומקטיר קטורת, שהיא הכפרה על הכל משום שזו התקשרות עם מקור כל החיים.

אלא שכאן אומרים שההתקשרות הזו איננה מועילה אלא אם כן יש איזושהי הקדמה של תשובה, משום שאם הרע נשאר בתוקפו – הרי שההתקשרות למעלה היא למעשה הנצחה של הרע, כיוון שעל ידי כך הרע ימשיך להתקיים, ולכן כשהוא נמצא – הקטורת לא מכפרת. כאשר שיש תיקון אני יכול לנסות לעלות

בפעמים הקודמות דובר על כך שלאחר שאדם אכל מעץ הדעת והתוודע לעולם של טוב ורע, הקב"ה לא רצה שיאכל גם מעץ החיים – מפני שבעץ החיים אין הבדלה בין טוב לרע, ואם האדם יאכל ממנו – הוא ינציח את קיומו של הרע כמות שהוא, והוא לא יוכל להגיע לידי הכוונה המקורית שהיא תיקון הרע.

עבודת הבירורים של האדם

מה שאין כן בחינת כתר שלמעלה מחכמה, שזוהי מדרגת עץ החיים הוא רחמים פשוטים, "וכחשיכה כאורה". ולכן "פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים", ואז "וחי לעולם", מאחר ד- "אם צדקת מה תתן לו" וכו'. מדרגת הכתר איננה מבחינה בין רע לטוב משום שהיא רחמים פשוטים – היא נתינה בלי התייחסות אל המקבל בכלל. ולכן מהבחינה הזו יש צד שאין הבחנה בין מעלה ומטה, בן טוב ורע. ולפי שהוא האדם מבחינת פנימיות, כלומר האדם איננו יכול לדעת רע ולהיות מנותק ממנו, כיוון שכל מה שהאדם יודע הוא נקשר אליו במידה מסוימת – ולכן אחרי שהוא ראה את הרע, שוב הוא איננו יכול להינתק ממנו אלא הרע נשאר קשור בו – ואם כן הרע קשור ואדוק בו, ויהיה גם לו קיום, ולא זו היא הכוונה, כנזכר לעיל.

ולכן מיד "וישלחו מגן עדן לעבד את האדמה אשר לקח משם", דהיינו עבודת הבירורים על ידי זריעה חרישה וקצירה. ואחר כך באכלו ממנו, ואומר "אחד", "ואהבת", הוא מברר ומעלה וכו'. ואז צריך לילך ממש על האדמה אשר לקח משם, ושמה יאכל ושמה יברר הבירורים.

אך צריך להבין איך היה מתחלה כוונתו יתברך כשלא ידע האדם מוטב ורע כלל, מאחר שיש מציאת הרע בעולם – אם כן איך יתבררו הבירורים שזה צריך להיות על ידי האדם? אך הענין כי אז היה באופן אחר ממש שלא בדרך מלחמה, אלא על דרך מה שכתוב: "ויניחו בגן עדן לעבדה" זה רמ"ח מצוות עשה, להמשיך אור אין סוף בגן עדן. ועל ידי רבוי התגלות האור, ממילא יתעלו נצוצי קדושה שנפלו ונתערבו ברע ויהיו נכללים בתוך האורות עליונים, שימשיך האדם כנר בפני האבוקה, שאם האבוקה קטנה – אזי נר הסמוך לה יוכלל בה, ואם ירחיקוהו מעט – לא יתכלל בה, מפני שהאבוקה קטנה. אבל אם תהיה האבוקה גדולה, אזי אף על פי שיהיה הנר רחוק יהיה מתכלל בה.

המאכל, אחרי שהוא זרע וחרש וקצר והוא אוכל את המאכל – גם שם יש עבודת בירורים, כיוון שכל אכילה היא בעצם עבודה של בירור. אלא שגם העבודה הזו לא מסיימת את כל מה שצריך לעשות, ואומר "שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד", ואחר כך "ואהבת", ושם הוא מברר ומעלה את כל הניצוצות הללו. זאת אומרת שלפי זה מעגל החיים של האדם הוא בירור העולם באופן גשמי, ואחר כך העלאת הדברים לקדושה על ידי דבקותו בה' מכוח הדברים הללו, ומתוך זה הוא מתקן את המציאות של העולם.

ואז צריך לילך ממש על האדמה אשר לקח משם ושמה יאכל ושמה יברר הבירורים. האדם איננו יכול להישאר בגן עדן, משום שגן עדן הוא מקום שאי אפשר לעשות בו הרבה בירורים, אלא הוא צריך להגיע אל האדמה – שבה יש תערובת יותר חמורה, ויש בה גם כל מיני ייסורים. האדם לא יכול להיות במעגל הסגור והמוגן של גן העדן, משום שכל זמן שהאדם לא ראה

מעבר לדברים, אבל כאשר הבעיה נשארה בעיצומה – גם כשאני עולה לעולם עליון החיסרון שהיה עדיין יישאר, ולא עוד אלא שהוא יישאר בלי תיקון. כאשר הרע מגיע אל העונש הוא מיתקן באיזה אופן, אבל כאשר הוא נשאר בלי עונש הוא נשאר בלתי מתוקן – ולכן הוא נשאר קיים, הוא איננו יכול להגיע להשלמה של מהותו.

כעת הוא חוזר לענייננו. ולכן מיד "וישלחו מגן עדן לעבד את האדמה אשר לקח משם" (בראשית ג, כג). כלומר האדם נשלח חזרה אל האדמה כדי לעבוד, דהיינו עבודת הבירורים. מה שהאדם צריך עכשיו לעשות זה לעבוד בכל העולם ולברר בתוכו את הרע והטוב. ואת זה הוא עושה על ידי זריעה חרישה וקצירה. מצד עבודתו של האדם יש גם עבודת בירורים שהיא עבודה חומרית. החלק של האדם בעולם הוא להבחין בין הטוב והרע, לתקן דברים מסוימים ולהשמיד דברים אחרים – וזוהי עבודה גשמית של האדם. ואחר כך באכלו ממנו, אחר כך כשהוא אוכל את

צריכה להיות בצורה הדרגתית, כדי שלא נגרום נזק שלא יהיה אפשר לתקן אותו אחר כך. כדי שאני אוכל לשים דברים מסוימים במקום הנכון שלהם, או שאוכל להיאבק ברע, אני צריך בגרות מסוימת.

לענייננו, השאלה היא שאילו האדם לא היה חוטא ולא היה טועם מעץ הדעת, הוא היה יושב לו בגן עדן; ובמובן מסוים זה לא מסתדר עם תכלית ירידת האדם לעולם, שהיא תיקון העולם. האדם צריך להיות זה שמשלים את המציאות של העולם, וזוהי בעצם ההצהרה שיש בסוף 'יכולו': "ברא אלוקים לעשות" (בראשית ב, ג) – ה' בעצם בורא עולם שעדיין יש בו כל מיני דברים לא שלמים, ותפקידו של האדם הוא להשלים אותם; ואם תפקידו של האדם הוא להשלים אותם, כיצד הוא היה יכול להשלים אותם אם הוא לא היה חוטא, אם הוא היה ממשיך לשבת בגן עדן?

אך הענין. כי אז, אילולא האדם היה חוטא, היה באופן אחר ממש, שלא בדרך מלחמה אלא על דרך מה שכתוב: "ויניחחו בגן עדן לעבדה" (בראשית ב, טו) – זה רמ"ח מצוות עשה (זוהר ח"א כז, א), להמשיך אור אין סוף בגן עדן. ועל ידי רבוי התגלות האור, ממילא יתעלו נצוצי קדושה שנפלו ונתערבו ברע ויהיו נכללים בתוך האורות עליונים שימשיך האדם כנר בפני האבוקה, שאם האבוקה קטנה – אזי נר הסמוך לה יוכלל בה, ואם ירחיקוהו מעט – לא יתכלל בה, מפני שהאבוקה קטנה, אבל אם תהיה האבוקה גדולה, אזי אף על פי שיהיה הנר רחוק יהיה מתכלל בה. לא ניכנס כאן להסבר הפיזיקלי, אבל

חטא אז גן העדן הוא מין מציאות סגורה ומגודרת שבה הכל אידאלי, ובאמת לאדם נאיבי מתאים לחיות שם; אבל מה קורה כאשר יש שינוי? כאשר האדם איננו עוד נאיבי? כאשר האדם פוגש בחטא? בעולם האידאלי של גן עדן האדם לא היה יכול לתקן את עצמו ולא את העולם, ולכן הוא היה צריך לעבור לעולם שבו מעורב רע – ולמרות ששם הוא פוגש אותו באופן ברור, הרי ששם הוא יכול על ידי המאבק להגיע לתיקון של סדר העולם.

בירור על ידי ריבוי האור

כעת אדמו"ר הזקן עובר לשאלה שכבר רבים שאלו אותה. אך צריך להבין איך היה מתחלה כוונתו יתברך כשלא ידע האדם משוב ורע כלל, מאחר שיש מציאת הרע בעולם – אם כן איך יתבררו הבירורים שזה צריך להיות על ידי האדם? האדם חטא, הוא גילה את הרע עוד לפני שהוא היה מוכשר לטפל בו. אגב, אחת ההגדרות של שחיתות היא שהיא בנויה לא רק על זה שאדם יודע רע, אלא שהוא איננו מסוגל מבחינה נפשית לטפל בו, ואז ככל שהוא פחות מסוגל לטפל בו – המגע שלו איתו הוא הרסני יותר עבורו. כאשר אני מגלה דברים שאני יכול איכשהו להכניס אותם לתמונה יותר שלמה, שאני יכול לטפל בהם, אז אני יכול גם לשאת את הדברים האלו. אבל אם אינני יכול לשאת אותם מחמת חוסר בשלות או הבנה, אז ההשגה והידיעה הללו הופכות להשגה וידיעה של הרס. חלק מבעיות החינוך בכל הדורות הוא שאלת החשיפה של אנשים לדברים מסוימים, וההבנה שהחשיפה

ועל דרך שהיה בזמן שבית המקדש היה קיים, שהרי אמרו רבותינו ז"ל: "לא גלו ישראל אלא כדי שיתוספו עליהם גרים", דהיינו להעלות נצוצות. ומה היה נעשה אם לא חטאו ולא היו גולים? אלא על כורחך צריך לומר שאז היו נכללים הנצוצות ממילא כנר בפני האבוקה, כמו נעמה העמונית, וכן כל העמים באו לשמוע חכמת שלמה, וכמו שכתוב במלכת שבא וכו'. והיינו לפי שאז היה אבוקה גדולה על דרך משל, על כן ממילא מתכללים בה הנצוצות.

נאבק ברע בתחום שלי אלא בתחום שלו; אני חי איתו ובתוכו.

זו מלחמה קשה מאוד, משום שכפי שאדמו"ר הזקן אומר זו מלחמה מבית ומחוץ. אני צריך לתקן את העולם ויחד עם זה אני צריך לתקן את עצמי, ואם אחד מאלה היה שלם – היה יותר קל. יש מצב כזה שבו אני צריך לעשות שני דברים ביחד, לעשות תיקון פנימי וחיצוני בבת אחת, והתיקונים הללו קשורים זה בזה. גם כל מערך הכאבים והייסורים וההשפלות קשור לאותו מעגל של תיקון הרע.

מהי האפשרות האחרת להגיע לידי תיקון? האפשרות אחרת היא כאשר הטוב נעשה שלם, כאשר הטוב נעשה גדול יותר, כאשר עוצמתו היא יותר גדולה – ואז במובן מסוים הוא יוצר תיקון, והוא עושה את זה על ידי השראה ולא על ידי מלחמה. אז הוא איננו זקוק להיכנס לתוך הדברים ולברר אותם, אלא הוא יכול לעמוד מבחוץ ולתקן אותם על ידי עצם הווייתו. המשל שמובא כאן לעניין הזה הוא שאני יכול לכבות נר על ידי זה שאני נושף עליו ומכבה אותו, אבל אני יכול לכבות אותו גם על ידי זה שאני שם אותו ליד אבוקה או שאני מגדיל את האש שלידו, וככל שהאש של האבוקה תהיה יותר גדולה כך יהיה יותר קל לכבות את האש הקטנה.

זה דבר שאפשר לנסות אותו: אם אני שם גפרור ליד להבה גדולה יותר, הגפרור יכבה. זה יהיה תלוי בגודל הלהבה, אבל ככל שהלהבה תהיה יותר גדולה – הגפרור או האש הקטנה תכבה במרחק יותר גדול; וככל שהאש הראשונה קטנה יותר, הגפרור לא יכבה עד שהוא יהיה קרוב מאוד. כלומר העניין של ביטול הנר לאבוקה תלוי בגודלה ועוצמתה של האבוקה: ככל שהאבוקה גדולה יותר, היא יכולה ליצור יותר ביטוי.

העניין שאדמו"ר הזקן מסביר כאן הוא שלמעשה יש אופן נוסף של שינוי ובירור, והוא נעשה במידה מסוימת על ידי ניתוק. יש שתי דרכים לעשות תיקון: הדרך האחת היא על ידי זה שזורקים אותנו לעולם הזה, ומשם אנחנו צריכים להתקדם שלב אחרי שלב. כמו שהוא יסביר, הקשר הזה הוא קשר של מהות, שבו חטא אדם הראשון בגן עדן מקביל במובן מסוים לחטא העגל לאחר מתן תורה ולחורבן בית המקדש. ההקבלה לחורבן בית המקדש היא הקבלה שלמה מאוד, משום שגם שם החטא יצר את החורבן ואז ישראל גורשו מארצם, כמו שאדם גורש מגן עדן. באותו אופן, גם להיות בחוץ, להיות בגלות, פירושו של דבר שאני צריך להיאבק ברע לא בתוך מבצר שלי אלא בתוך המבצר שלו; אני לא

בהרבה מקומות בעולם מכילה בתוכה כל מיני ביטויים ביידיש או בשפות דומות לה – מן העולם התחתון הצרפתי, לסלנגים האמריקאיים ועד לעולם התחתון ההולנדי; בכולם יש את אותה התופעה.

לענייננו, השאלה הייתה מהי הדרך האחרת שבה הניצוצות היו עולים ללא מאמץ, אם ישראל לא היו יוצאים לגלות? אלא על כורחך צריך לומר שאז היו נכללים הניצוצות ממילא כנר בפני האבוקה, כמו נעמה העמונית. אדמו"ר הזקן מביא כאן את הדוגמא של נעמה העמונית בכוונה, ולא של רות המואבייה, כיוון שהמקרה של רות הוא מקרה של גלות. בעצם, תכלית ירידתן של אלימלך, מחלון וכיליון למואב הייתה כדי להוציא משם את רות. הם יורדים לשם והם צריכים להביא משם שלל – נשמה שלא הייתה יכולה להיות במקום אחר, אלא שהדרך והשלל הללו כרוכים בנזקים חמורים – שלושה אנשים מתים כך, וכל זה בכדי להוציא משם נשמה אחת. לעומת זאת, נעמה העמונית הייתה אשתו של שלמה, וממנה יצא זרע המלוכה וכנראה גם המשיח, אלא שבשביל להתחתן איתה שלמה לא היה צריך ללכת לגלות, אלא היא זו שבאה אליו.

וכן כל העמים באו לשמוע חכמת שלמה, וכמו שכתוב במלכת שבא וכו' (מלכים א, י). והיינו לפי שאז היה אבוקה גדולה על דרך המשל, על כן ממילא מתכללים בה הניצוצות. יש דרך אחרת, והיא שבמקום שאני אבוא אל הניצוץ, הוא יבוא אליי. אלא שמתי הוא יכול לבוא? בזמן שיש מלכות כמלכות שלמה; מלכות כמלכותו

כיבוי הנר הוא בעצם אותה בעיה של הוצאת ניצוצות הקדושה; השאלה היא בעצם איך אני מברר את ניצוצות הקדושה, ויש כאן שתי דרכים: דרך אחת היא לעבוד עבודה ממושכת, שבה אני צריך לגשת לכל דבר ולתקן אותו, ואז אני יכול להיתקל בתהליכי תיקון מורכבים. יש תהליך אחר שהוא איננו תהליך של תיקון, אלא הוא תהליך שבו הטוב הולך וגדל, וכאשר הוא הולך וגדל הוא מושך אליו את הניצוצות.

ועל דרך שהיה בזמן שבית המקדש היה קיים, שהרי אמרו רבותינו ז"ל: "לא גלו ישראל אלא כדי שיתוספו עליהם גרים" (פסחים פז:), דהיינו בצורה הכי מופשטת זה נעשה כדי להעלות ניצוצות. זאת אומרת שישראל מסתובבים בכל העולם, וכשהם יוצרים אינטראקציה עם העולם הם מושכים אליהם את הניצוצות של הקדושה מכל מקום.

ומה היה נעשה אם לא חטאו ולא היו גולים? אם היו צריכים להעלות את הניצוצות, ויש לישראל תפקיד כלפי העולם בהעלאת הניצוצות – הרי שהגלות היא חובתם, כלומר הם חייבים להיות בגלות. כנראה שעם ישראל נשאר בארצות הברית כדי להעלות ניצוצות, ואותו הדבר גם לגבי כל מיני יהודים שמסתובבים בכל מיני מקומות אחר. למה למשל יש יהודים בלאס וגאס? מפני שיש שם כל כך הרבה ניצוצות, שזה גורם להם להרגיש צורך פנימי עמוק להעלות אותם; וכן הלאה לגבי שאר המקומות. אגב, אני לא יודע אם זה אחד הסימנים להעלאת ניצוצות, אבל שפת העולם התחתון

ואם היה נמשך בית המקדש כן יותר, היו כולם מתבררים על דרך זה, וכמו שכתוב לעתיד לבוא: "אז אהפוך אל עמים שפה ברורה" וכו', "והלכו גוים לאורך" וכו'.

משום ששושנה היא צמח מאוד מפונק שכל דבר מזיק לו, ואילו סרפדים הם צמחים הרבה יותר חזקים. חיטה היא יחסית צמח מפונק גם כן, ולכן היא בקושי צומחת לעצמה; לעומת זאת, הדרדרים צומחים בעצמם משום שהם חזקים מאוד. היו ניסיונות, שלא צלחו, לבנות זן של חיטה שתהיה לו עוצמה של צמח בר. לו ניסוי כזה היה מצליח, והחיטה הייתה צומחת כמו שצומחת יבלית – אז לא הייתי צריך לעבוד כל כך קשה בחקלאות, אלא החיטה הייתה מגרשת בעצמה את צמחי הבר, והשושנים היו דוחות את החוחים.

אלא שאנחנו חיים כעת בעולם שבו השושנים מאוד חלשות והחיטים שלנו צריכות המון שמירה, ובאותו אופן גם הצדיקים שלנו צריכים הרבה מאוד צמר גפן מסביב. לכן, רק אם יש אינטראקציה יכולה השפעה. המציאות שלנו היא מציאות שבה יש גלות של האדם וגלות של האומה – שהיא למעשה המשך של הגלות הזו, ושתי הגלויות הללו הן גלויות של ירידה לצורך עלייה, והירידה הזו היא מלווה בהרבה מאוד כאב. בשני המקרים הירידה הזו היא לא הכרחית, וכאן אדמו"ר הזקן דיבר למעשה על האלטרנטיבה שהייתה יכולה להיות – והיא העניין של התעצמות כוח הטוב. לו הטוב היה מגיע להתעצמות משמעותית, הוא היה כובש

של שלמה יכולה למשוך אליה את כל הניצוצות.

ואם היה נמשך בית המקדש כן יותר, היו כולם מתבררים על דרך זה, וכמו שכתוב לעתיד לבוא: "אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה'" (צפניה ג, ט), "והלכו גוים לאורך ומלכים לנגה זרחך" (ישעיהו ס, ג). זאת אומרת שלעתיד לבוא יבואו כל העמים להשתחוות לה'. זה שאני צריך ללכת אל הגויים זה מפני שאני לא מספיק טוב כדי שהגויים יבואו אליי. בן גוריון רצה שנהיה אור לעמים – אבל בשביל זה צריך גם לעבוד, לא רק לעשות סיסמות ולתלות שלט שכאן יש אור לעמים ושהעמים יבואו! העמים לא חשבו ככה, ובצדק.

ברגע שאני נעשה מהות אחרת, המהות הזו יוצרת מעצמה תיקון בתוך העולם. במובן הזה, כשם שיש נקודות של חולי שהולכות ומתפשטות בעולם, כך יש גם נקודות אחרות – של טוב – שהולכות ומתפשטות. אם העוצמה של הטוב הולכת וגדלה, היא ממילא מתפשטת ומתעצמת יותר, אבל לצורך זה היא צריכה להיות חזקה יותר, תקיפה יותר מאשר דברים אחרים.

מדוע כשאני מניח שדה לצמוח לעצמו, הסיכויים למצוא שם קוצים ודרדרים הם יותר גדולים מלמצוא שם שושנים או חיטה? בין השאר, אחת הסיבות היא

במובן מסוים, הנושאים הללו באימונולוגיה וחיסונים שנעשים באופן מלאכותי הם כמעט חזרה בלשון אחרת על מה שאנחנו מדברים כאן. אחד האופנים שבו אני עושה תיקונים ושינויים בתוך כל מיני מזיקים וחיידקים זה על ידי כל מיני תרבויות מוחלשות של אותם המזיקים. למעשה, אני בעצם מנסה להילחם בכל מיני מזיקים שנמצאים בתוכי על ידי עצמם, על ידי דברים שנובעים מתוכם – אלא שאני עושה את זה על ידי אינטראקציה מבוקרת, וככה אני מצליח להכניס אותם לתוך המחזור הסדיר שלי. במובנים מסוימים, תורת הריפוי המודרני בנויה כמעט על דרך הסוד – על העניין של "המתקת הגבורות בשורשן": לפעמים, על ידי ייסורים מצליחים להגיע להמתקה; על ידי עירוב של רע ברע, רעל ברעל.

אבל האמת היא שאפשר היה להגיע לבריאות גם בלי הדברים הללו – לו המנגנון היה כל כך מושלם שהרע לא יכול לחדור לתוכו. מהבחינה הזו יש שני אופנים: אופן אחד הוא האופן של ה-'לכתחילה', הדרך של הבריאות, והאופן השני הוא אופן של 'בדיעבד', של ריפוי. במקרה שלנו, האדם לא רצה להיות בריא – הוא אכל מעץ הדעת; וכיוון שהוא אכל מעץ הדעת הוא צריך עכשיו לעבור את התהליך.

באותו אופן, יש אופן שבו נוצר חיסון טבעי, ויש אופן שבו אין חיסונים – כי צורך בהם. למשל, אזור הקוטב הצפוני הוא אזור שחיידקים מסוימים לא הגיעו אליו, וכשהאדם הלבן הגיע עם נזלת

מצד עצמו את הרע והוא היה מגיע לשלמות; העולם היה מגיע ובטל אליו ולא להפך.

תפקיד האדם בגן העדן היה בעצם להגיע לשלמות ולבגרות שלו. האדם החוטא הוא אדם בן שש שעות, הוא תינוק – הוא לא שלם, וכבר שהוא לא שלם הוא חוטא. לו האדם היה מצליח להגיע לשלמותו הוא היה יכול לתקן את המציאות על ידי עצם מהותו. גן עדן צריך כל כך הרבה שמירה כדי שלא יפלוש אליו הגיהנום; אם גן עדן היה שלם יותר, אם גן העדן היה חזק יותר – הוא היה מצליח להתפשט על כל העולם כולו. התפקיד של האדם היה בעצם לתקן את גן העדן, לעשות שגן העדן יהיה מושלם יותר, ועל ידי זה הוא היה מצליח לעבור ולשנות את כל המציאות כולה.

אלא שהאדם שחטא צריך לעשות את הדברים אחרת לגמרי, והוא צריך להגיע לתיקון של הרע בתור רע. במובן מסוים יש שאלה רפואית בעניין הזה: באופן עקרוני, המנגנון הפנימי של האדם הוא שלם כל כך שהוא איננו חולה; מה קורה כשהוא לא מושלם וחולה? אז אני צריך להתחיל להשתמש בתרופות. בנוגע לתרופות, וזה כתוב בגמרא ואני חושב שגם הרופאים מסכימים על זה, שאין דבר כזה תרופה בלתי מזיקה; השאלה היא רק כמה היא מזיקה. תרופה לא יכולה להיות בלתי מזיקה לגמרי, מכיוון שזה קשור לעצם היכולת להתערב בתוך המנגנונים של הגוף. מה בעצם קורה כמעט בכל תרופה? אני מנסה להכניס קצת רעל אחד כדי שיחסל רעל אחר.

וכך היה ענין האדם כשלא היה חוטא שהיה כולו קדוש, כי גם גופו נלקח ממקום המזבח, וממנו נעשו רמ"ח אבריו כלול בשמן וכו', והיה עומד בגן עדן ושם היה מוסיף אורות, וממילא היו הקליפות כלים על ידי שהיו הנצוצי קדושה כלים מהם, אבל הדבר היה שלא על ידי מלחמה וכו'.

הנקודה האחרונה שאדמו"ר הזקן עסק בה היא שאכן באופן תיאורטי הייתה דרך אחרת להביא לכך שהאדם יתקן את עצמו – באופן פוזיטיבי – ועל ידי זה הוא היה מתקן גם את המציאות של העולם. אלא שעכשיו, כשהאדם חטא, אין לו ברירה אלא לעשות את התיקון בדרך האחרת. לו ישראל היו ממשיכים בדרך של מלכות שלמה, כך שמלכות שלמה לא הייתה הקצה של התפארת אלא ההתחלה שלה – אז היא הייתה יכולה במובן מסוים להתפשט על כל העולם. לעומת זאת, מה שקרה בסופו של דבר הוא שהיה משבר בתוך המלכות הזו, והמשבר הזה גרם לכך שבסופו של דבר הייתה גלות ישראל.

גלות ישראל בעצם נועדה למלא את אותו התפקיד של תיקון העולם, אבל שכעת תיקון העולם נעשה בדרך אחרת, בצורה אחרת – על ידי ייסורים קשים ועל ידי כאבים, וזהו האופן שיש לנו כעת ואיתו אנחנו צריכים לתקן את המציאות. אנחנו יכולים לדבר על כך שגן עדן הוא אפשרות תיאורטית עבורנו, אבל הוא איננו קיים עבורנו. עלינו ללכת כעת באופן השני, וזהו למעשה תפקידו של האדם בשעה שהוא יוצא מגן עדן.

דיברנו על כך שישנם שני אופנים כדי למשוך את הנצוצות הקדושים: יש אופן

ונפגש באסקימואים, קרו מקרים שהנזלת הרגה אותם כיוון שהם לא היו מחוסנים כנגדה. למעשה, מה שקרה לאדם כשהוא אכל מעץ הדעת היה בערך אותו דבר: הוא בעצם קיבל נזלת, מפני שהוא לא ראה ולא הכיר בתהומות של הרע; את תהומות הרע הללו האדם המציא אחר כך. האדם ראה רק את שורשי הרע, אבל זה היה מספיק עבור הווייתו הלא מחוסנת כדי לעשות אותו חולה.

בנקודה הזו מסביר אדמו"ר הזקן שעץ החיים כבר לא יכול לעזור. האכילה מעץ החיים הייתה כמו ניסיון לבנות מעין סטטוס קוו, שבו אני בונה מצב שהטפיל לא יהרוג את האדם. אני יכול להשאיר אותו קיים, אבל המשך הקיום הזה לא פותר את הבעיה כיוון שהטפיל נשאר קיים, ואני רק משאיר אותו במצב כזה שהוא לא יכול לגרום נזקים לא הפיכים. זו הסיבה לכך שהאדם צריך כעת להישלח מחות לגן עדן: עליו לרכוש כעת את הכיסוי והמגן עבור עצמו, עכשיו הוא צריך לנהל את המלחמה כנגד הרע באופן אחר לגמרי, עכשיו הוא צריך לדאוג לריפוי המלא שלו מהחולי. עכשיו, אחרי שהוא נדבק והוא לא מחוסן הוא צריך לעבור את כל התהליך של המחלה, של החיסון ושל ההתגברות על המחלה והריפוי – וזוהי בעצם העבודה של האדם.

מכשולים שבצידי הדרך – אבל זו מלחמה שהולכת ונמשכת ואין לה קצה מסוים. לעומת זאת, יש את העניין של תוספת הארה, תוספת קדושה – וכאשר יש תוספת של קדושה או הארה יתירה, אז בכלל לא מגיעים לכדי מצב של מלחמה, אלא מגיעים למצב שבו הדברים כביכול מתרחשים מאליהם, התיקון נעשה מתוך זה שדבר שיש בו קדושה נמשך אל הקדושה. ההתבררות נובעת מתוך המציאות העצמה, כיוון שככל שהיא נעשית יותר ויותר שלמה, כך היא פועלת ממילא על הסביבה שלה, והיא משנה אותה. אפשר לדבר על הנוכחות של דברים קדושים, שכאשר היא נמצאת בשלמות היא איננה נזקקת לא לוויכוח ולא לטיעונים כאלה ואחרים, וגם לא למלחמה – אלא היא פועלת באשר היא ומכוח עצמה. לעומת זאת, כאשר יש צורך בוויכוח – יש גם עניין של עליות וירידות וכן הלאה.

כל העניין הזה בעצם קשור לשאלה איך היה יכול להיות תיקון הרע בעולם מבלי שהאדם יהיה מעורב. והנקודה היא שהתיקון הזה היה יכול לנבוע מתוך השלמות ההולכת וגדלה של האדם, שהייתה מושכת אחריה את העולם כולו. אפשר לראות מעין דוגמה של העניין הזה, בכל מיני מקומות או כל מיני אנשים שהפגישה איתם יוצרת השפעה לא על ידי משא ומתן, על ידי דיבור או שכנוע או וויכוח, אלא מעצם הנוכחות שלהם. הנוכחות הזו כשלעצמה פועלת, היא עושה את כל מה שצריך לעשות, מבלי שאני אצטרך להיכנס לענייני טוען ונטען.

אחד שבו אני עובר ממקום למקום ומנסה להאיר אותו, ויש אופן אחר שבו האור הוא כל כך גדול, כך שהוא מאיר ממקומו את כל הפינות. זאת אומרת שאם אני רוצה להאיר חדר חשוך, אני יכול ללכת עם נר קטן ולקחת אותו אל כל פינה ופינה, אבל אם יש אור גדול שמאיר באמצע החדר – אינני צריך ללכת ולהאיר את כל הפינות, משום שהן מוארות מאליהן. זהו ההבדל בין הדרכים, ולפי כל אחת מהדרכים אפשר בעצם לבנות תסריט של עולם שבנוי בצורה אחרת לגמרי.

וכך היה ענין האדם כשלא היה חוטא שהיה כולו קדוש, כי גם גופו נלקח ממקום המזבח. כתוב שגופו של אדם נלקח ממקום המזבח (ראה פרקי דרבי אליעזר יב), ואם כן – כולו קדוש. וממנו נעשו רמ"ח אבריו בלול בשמן וכו', והיה עומד בגן עדן ושם היה מוסיף אורות, וממילא היו הקליפות כלים על ידי שהיו הנצוצי קדושה כלים מהם, כלומר הם היו בטלים לגבי הקדושה, אבל הדבר היה שלא על ידי מלחמה וכו'.

שאלה שתמיד קיימת היא את מה צריך להדגיש יותר: את ה-"סור מרע" או את ה-"עשה טוב". יש אופן שבו יש מלחמה ברע, וכמו כל מלחמה באשר היא – זהו מקום של סכנה. אין מלחמה שבנויה על זה שיש בה רק צד אחד שמנצח; אלא כל מלחמה, וזה כולל גם את המלחמה שהיא בוודאי המלחמה הכי גדולה – של האדם בתוך עצמו – גם זו מלחמה ממושכת שפושטת צורה ולובשת צורה. לפעמים היא בפגזים, לפעמים באבנים, ולפעמים היא בסתם

מה שאין כן אחר שחטא אזי צריך להיות הבירורים, על ידי עבודה ומלחמה, "שעת צלותא שעת קרבא" כנזכר לעיל, וצריך לירד אל מקום הקליפות, ושם יבררם. וזהו "את האדמה אשר לקח משם".

ובזה יובן גם מה שהנחש ידע מזה. כי הנה אדם הראשון עצמו שהיה כולו קדוש למעלה מעץ הדעת טוב ורע, לא ידע ממצייאת הרע כלל, כנזכר לעיל. אבל הנחש, שהוא עצמו נלקח מבחינת עץ הדעת טוב ורע וידע מזה, וידע שמה שצווה לאדם שלא יאכל ממנו היה בכדי שלא יהיה לו ידיעה ברע כלל, שלא יצטרך לכנוס עמו במלחמה כלל.

בירור על דרך המלחמה

מה שאין כן אחר שחטא האדם, האפשרות הזו שוב איננה קיימת, לפחות לא בשלמות. היא יכולה להיעשות בחלקה, אבל אין אפשרות לתיקונו של הרע על ידי זה שאני פורש ויוצא. ולכן, אזי צריך להיות הבירורים, העבודה של התיקון והבירור, על ידי עבודה ומלחמה. וכמו שכתוב בזהר: "שעת צלותא שעת קרבא" (ראה זוהר זוהר ח"ג רמג, א), ששעת התפילה היא שעת מלחמה, כנזכר לעיל.

מדוע אדמו"ר הזקן מדבר כאן דווקא על תפילה? כאשר אדם יושב ועוסק בדבר של מצווה, כאשר הוא יושב ולומד, הוא יכול להיות שקוע בלימודו. כאשר אדם שקוע ועוסק בעסקיו והוא עושה את הכל בכשרות וביושר, אז הוא שקוע בעסקים. מתי יש זמן שבו האדם עומד עם עצמו בבירור ותיקון המעשה – לא במובן של גוף המעשה, אלא בהערכת והגדרת מציאותו? הזמן הזה הוא בעצם הזמן של ההתבוננות בתפילה, שהוא לא העיסוק בפירוש המילות. למעשה, עיקר התפילה הוא עבודת הבירורים, העבודה שבה האדם מסכם לא רק את מעשיו אלא גם

את מהותו. הוא מסכם היכן הוא נמצא והיכן הוא עומד, ומה בתוך הדברים הללו הוא אמת ומה הוא איננו אמת. בהקשר הזה התפילה דורשת הרבה מאוד מהאדם בתוך כל העליות והירידות שיש בה.

לא כל אחד יכול לעשות מלחמה נוראה כזו בכל תפילה ותפילה, ויכול להיות שאם היה צריך לעשות את זה – לא היה אפשר לגמור להתפלל. אבל יש נקודה שבה האדם עושה את חשבון מציאותו, והוא שוקע בתוך הדברים. יש סיפור על יהודי חסיד אחד שהיה סוחר גדול, ופעם אחת הגיע בשעה מאוחרת לאיזה מלון. כשהוא נכנס למלון הוא אמר שאין לו זמן לאכול ארוחת ערב כיוון שהשעה מאוחרת, והוא צריך מוקדם בבוקר לקום – ולכן ביקש שרק יכינו לו מקום לישון. אותו חסיד נכנס לחדרו, והוא החל להגיד קריאת שמע שעל המיטה – ותוך כדי הוא גם התחיל להרהר על העניין, כיוון שכתוב שהזמן של קריאת שמע על המיטה זה הזמן שבו עושים את חשבון הנפש על היום. בבוקר הגיע בעל המלון לדפוק על הדלת בכדי להעיר אותו, והוא מצא אותו עדיין עם רגל אחת על הרצפה – ובאמצע להרהר באותם עניינים, כיוון שהוא עדיין

מגע הכרחי עם העולם של הרע, ולעומתו הנחש הוא כמו שאר החיות, הבהמות ושאר הדברים שבעולם – היא הוויה שיש בה בעצמה טוב ורע.

ישנם כמה מדרשי אגדה על כך שה' עשה לאדם ולאשתו כתנות עור והוא הלביש אותם בהם, ויש דעות רבות מצדדים שונים בנוגע לשאלה מהן בדיוק אותן כותנות. למשל בבראשית רבה כתוב שבספר התורה של רבי מאיר היה כתוב כתנות אור, ב-אל"ף (בראשית רבה כ, כא). מדרש אחר אומר שהקב"ה הפשיט את עורו של הנחש – 'משכא דחיוויא', ועשה ממנו לבוש לאדם. בין כה וכה הנחש פושט את עורו מפעם לפעם, גם היום, אז הקב"ה הלביש בו את אדם וחווה. בספרי הסוד מדובר על העניין הזה בקשר לכך שבעצם עכשיו אותן כותנות עור של הנחש הופכות להיות דבוקות באדם, ולכן במידה מסוימת האדם הופך להיות כפוף וקשור בעורו של הנחש.

אם כן, האדם איננו יודע על הרע רק מפני שהוא למעשה יצור מעולם אחר, הוא נובע מנשמת החיים והוא מיועד להיות דמות עליונה בעולמות התחתונים. אלא שלעומת זאת הנחש שייך לעולם התחתון, לעולם של עץ הדעת, ומשום כך הוא ידע מזה, מממציאות הרע, וידע שמה שצווה לאדם שלא יאכל ממנו היה בכדי שלא יהיה לו ידיעה ברע כלל, שלא יצטרך לכוּנס עמו במלחמה כלל. הקב"ה לא רוצה להביא את האדם לידי המצב של המלחמה התמידית בין הטוב והרע. ריבונו של עולם רצה למנוע את הטרואמה של המלחמה, ולכן הוא לא רצה שהוא יאכל מהעץ.

לא סיים את חשבון הנפש שלו. זוהי בעצם הנקודה ששעת התפילה היא שעת קרב. בשעה הזו יש הרבה מאוד עליות וירידות וסיכונים רבים שהאדם נכנס בהם, וזוהי השעה שבה נעשים הבירורים. וממילא צריך לירד אל מקום הקליפות, ושם יבררם. וזהו "ויגרש את האדם לעבוד את האדמה אשר לקח משם" (בראשית ג, כג). זו הסיבה לכך שהקב"ה זרק את האדם אל האדמה, שהיא בעצם התערובת של הטוב והרע, ושם צריך האדם לעשות את מלחמתו.

בתחילת המאמר אדמו"ר הזקן שאל שאלה נוספת, שכעת הוא עובר לדון בה: מהיכן יודע הנחש את מה שהוא יודע על עץ הדעת, ואילו אדם איננו יודע דבר? האם הנחש הוא יותר חכם? אדם וחווה אינם יודעים שיש בעץ הדעת את הסגולה של "והייתם כאלוקים" – אז מהיכן הנחש יודע? מה גם שהנחש איננו משקר, אלא הוא אומר אמת.

חוסר ידיעת האדם מהרע

ובזה יובן גם מה שהנחש ידע מזה. כי הנה אדם הראשון עצמו שהיה כולו קדוש למעלה מעץ הדעת טוב ורע, לא ידע ממצאית הרע כלל, כנזכר לעיל. כלומר כשהאדם נברא, הוא בכלל לא ידע ממצאיותו של הרע. אבל הנחש, שהוא עצמו נלקח מבחינת עץ הדעת טוב ורע. הנחש יודע מה שאדם איננו יודע לא בגלל שהוא יותר חכם, אלא מתוך הפרקטיקה והניסיון שיש לו; הנחש יודע כי הוא בעצמו חלק מהעולם של טוב ורע. האדם היה צריך להיות הוויה טהורה שאין לה

וחרה לו מאד על שכל כך נשמרים ממנו, אף שלא לידע ממנו שלא יכשל בו. והשיא עצות בנפשו שמוטב לו שיכנס האדם בזה ויהיה מלחמה, ואז פעמים שיגבור גם הוא, וכמו שכתוב: "עת אשר שלט האדם באדם" וכו', משלא ידע האדם מזה כלל, ואז יהיה הטוב המעורב בו נכלל באדם הראשון כנר בפני האבוקה, והוא ימות ויפסד לגמרי. ובא בערמומית לחווה, וכמו שכתוב: "בא ס"מ ורכב על הנחש" וכו'.

למשל בנוגע לנאיביות, אפשר לראות שיש הרבה מצבים שבהם ילד קטן שיסתכל על המציאות – וזה קורה להרבה ילדים קטנים – הוא לא יראה אותה מתוך המבט של טוב ורע, מפני שלפי תומו הוא איננו מרגיש את העניין. זה לא שהוא לא רואה את המציאות, אלא שההבחנה הזו היא איננה בעלת משמעות עבורו. אפשר למצוא ילד קטן שבאמת איננו יכול להבחין שיש קבצן ולא טוב לו, אלא הוא יכול להרגיש שאלה חיים יפים מאוד. הילד לתומו יכול לראות את כל התופעות הללו, אלא שהוא רואה אותן באיזה אופן ראייה של המלאך – הוא רואה את הדברים באופן של 'מקיף', הוא רואה תופעות כמו שצייר רואה ציור – ששם אין בעיות של התייחסויות פנימיות, בעיות של טוב ורע – אלא בעיות של אור וצל. ילד קטן יכול להרגיש עונג גדול בזה שהוא ילבש קרעים כמו קבצן, וזה יהיה מבחינתו שעשוע גדול. ולכן גם קורה שילד קטן מחקה – לא בשביל הלעג – מישהו צולע או עיוור. הוא לא לועג להם, אלא מפני תומו מדובר בעוד איזו תופעה שקיימת בעולם – אבל הוא לא מייחס לה את החשיבות.

מתי מתחילה לבוא הרגשה של מבוכה? כשאני מתחיל לייחס לדברים ערכים.

וחרה לו מאד על שכל כך נשמרים ממנו, אף שלא לידע ממנו שלא יכשל בו. זה שהאדם עמד בצד ולא ידע שום דבר, הרגיז מאוד את הנחש. לא רק שהאדם הוא נאיבי, אלא שיש בתוך העולם הזה עוד כך וכך יצורים בדרגות שונות – ואילו האדם נמצא בעולם אחר, הוא כל כך רחוק כך שהוא איננו נוגע ואיננו מכיר ויודע את כל הבעיות שלי. במובן הזה, הנחש בעצם מבטא את העלבון שלו, ואומר: איך זה יכול להיות שאתה יושב בתוך הגן-עדן שלך, ואתה לא רוצה לדעת את הבעיות שלי? כל כך מזהירים אותך לא לאכול ולא לגעת, ואתה לא יודע בכלל את הבעיות שלי! הנחש בעצם איננו יכול לשאת את זה שיש דבר שצריכים להיזהר ממנו.

התיאור שאדמו"ר הזקן דיבר עליו לפני כן, אומר שבעצם קודם לכל מה שקרה – האדם ראה את העולם בעיניים אחרות, ובעיניים הללו הוא לא הצליח להבין את הרע מתוך העולם, משום שהוא בכלל איננו מבין בכלל רע. מהצד הזה הוא לא רואה דברים מתוך ההגדרות של טוב ורע, וממילא הוא לא מבין אותם כראוי, מפני שכאמור – אין לו הבנה פנימית למהות של הרע, ולכן הוא לא יכול להבין את הדברים מתוך עצמם.

להם. ולכן השיא עצות בנפשו, שמוטב לו שיכנס האדם בזה ויהיה מלחמה, כלומר מוטב למשוך את האדם לתוך המלחמה הזו, ואז פעמים שיגבור גם הוא, וכמו שכתוב: "עת אשר שלט האדם באדם לרע לו" (קהלת ח, ט). הנחש מוכן להכניס את האדם לתוך זה, לא מפני שעכשיו הוא ינצח אותו אלא מפני שעכשיו יש לו סיכוי. כל זמן שהאדם נמצא מחוץ לזה, הוא לא מעורב בכל מאורעות העולם. ברגע שהוא נגרר אל תוך העולם, הוא נמצא גם בתוך הסיכון של מציאות העולם – של העליות והירידות שיש בו; וכאשר הוא מעורב, הוא יכול גם להיות עבדו של הנחש. המשל של "עת אשר שלו האדם באדם לרע לו" הוא שהכישלון טבוע בעצם האפשרות שהאדם ייכנס אל תוך המערכה הזו; ובעצם ברגע שאני יוצר את האפשרות, למעשה נוצר הסיכוי של הנחש.

משלא ידע האדם מזה כלל, ואז יהיה הטוב המעורב בו, בנחש, נכלל באדם הראשון כנר בפני האבוקה, והוא ימות ויפסד לגמרי. כלומר כל מה שיש בו מצד הקדושה יעבור וייעלם, ולא יישאר ממנו שום דבר. ובא בערמומית לחווה, וכמו שכתוב: "בא ס"מ, השטן, ורכב על הנחש" (פרקי דרבי אליעזר יג) וכו'. זאת אומרת שהנחש נעשה כלי לכוחות של הרע; הנחש הזה הוא לא רק סתם נחש פלוני, אלא הוא נעשה כעת הפיתוי של כל המציאות, הדבר הזה שכל המציאות עומדת בתוך הפיתוי שלו. למעשה, הנחש נעשה כלי לטומאה.

למשל, כשאני אומר שהאיש הזה הוא מסכן ועלוב, שהוא נמצא בדרגה אחרת – אז אני יכול להרגיש 'איך אפשר לעשות דברים כאלה? איך אני יכול להתייחס אל פלוני באותה הרגשה? אני לועג לדל!'; והנקודה הזו נובעת מתוך הבנה ואמפטיה. כשאני צריך להבין את אותו בחור מסכן ממבט חיצוני – אז מה שקורה לו לא מפריע לי; אבל כשאני רואה את תמונת העולם מתוך נקודת המבט שלו, שאני רואה אותה מבפנים, מתוך העיניים שלו – זוהי תמונה של דלות ומסכנות וצער. באותו אופן, אדמו"ר הזקן אומר לגבי אדם הראשון: כאשר האדם ראה את העולם מבלי להיות מעורב בו הוא לא הבין את הרע, אלא הוא רק ראה אותו – כמו שהוא ראה את המציאות של דברים אחרים בעולם, ובתור מציאויות הן כאלה -אבל הוא לא מייחס להן איזשהם ערכים, כיוון שהוא לא יכול להבין.

יש מעבר כזה שבו אדם עובר מהתופעה אל התאווה, למצב שבו הדברים מתחילים להיות חלק מהעניין שלי, חלק מתאוות ליבי, חלק מהפיתוי והגירוי. אבל כאמור, גם יכול להיות מצב שבו אני רואה דברים בלי כל אלה – אלא אני פשוט רואה אותם בתור מציאות קיימת, והמציאות הזו מאוד שלווה ונינוחה.

רצון הנחש

אדמו"ר הזקן דיבר כאן על כך שכביכול חורה לנחש שהאדם איננו מבין אותו – לא אותו ולא את שאר היצורים. הוא רק רואה אותם כיצורים, אבל הוא איננו מבין אותם מתוכם – הוא לא מבין מה כואב

ואמר: "כי ידע אלוקים כי ביום אכלכם ממנו וכו' והייתם כאלוקים ידעי טוב ורע", וכן הוא על פי האמת ולא אמר שקר, כנזכר לעיל. רק שבערמה דבר זה, כי הוא אמר "והייתם כאלוקים" למעליותא, אבל באמת זהו חסרון. אף שיהיה יודע טוב ורע כאלוקים, הנה למעלה אין זה פוגם כלל אף שיודע טוב ורע, מכל מקום הרע נבדל – לפי שלמעלה הוא בחינת מקיף. מה שאין כן אם האדם שהוא מבחינת פנימי, יהיה יודע מטוב ורע, לא יהיה הדבר מזיק, כנזכר לעיל. בליקוטי תורה מהאר"י ז"ל נתבאר הענין שאדם הראשון היה הולך בהיכלות כי בחינת אדם היה למעלה גם מרבי שמעון בר יוחאי, כי היה בערך אחר ממש, שהרי היה יציר כפיו של הקב"ה, ובהיכלות הטומאה לא רצה להביט כלל. והשיאו הנחש שעל כל פנים יביט מה יש בהם, ועל ידי זה נכשל ונפל בתאוה אליהן.

אבל באמת זהו חסרון. מה שהנחש אומר זה באמת נכון, אלא שרק המלאך יכול להרשות לעצמו לדעת טוב ורע, ואילו האדם איננו יכול להרשות לעצמו דבר כזה. כי אף שיהיה יודע טוב ורע כאלוקים, הנה למעלה אין זה פוגם כלל אף שיודע טוב ורע, מכל מקום הרע נבדל – לפי שלמעלה הוא בחינת מקיף. מהו ההבדל? ההבדל הוא שכאשר הרע נמצא בראייה של המלאך, כאשר המלאך יודע טוב ורע – אצלו בעצם אין מעורבות. כל ידיעה של המלאך היא ידיעה בלי מעורבות, ומשום כך הוא יכול לדעת טוב ורע, והרע עדיין יישא אצלו כדבר בפני עצמו. זאת אומר שהמלאך יכול לדעת מבלי לבנות התייחסות.

מה שאין כן אם האדם שהוא מבחינת פנימי, יהיה יודע מטוב ורע, לא יהיה הדבר מזיק, כנזכר לעיל. האדם איננו יכול לדעת באופן חיצוני, הוא איננו יודע ידיעה מוחצנת, אלא כל מה שהוא יודע זה באופן של הפנמה; הוא איננו יכול להימלט מזה שידיעתו נקשרת בתוך הווייתו. כל הניסיונות והמלחמות שהאדם יעשה כדי

ואמר: "כי ידע אלוקים כי ביום אכלכם ממנו וכו' והייתם כאלוקים ידעי טוב ורע" (בראשית ג, ה). וכן הוא על פי האמת ולא אמר שקר, כנזכר לעיל. מה שהנחש הבטיח – "והייתם כאלוקים יודעי טוב ורע" – זו הבטחה שהתקיימה, האדם אכן הגיע למדרגה הזו, ומכאן שהנחש איננו משקר בעניין הזה. אלא רק שבערמה דבר זה, כי הוא אמר "והייתם כאלוקים" למעליותא. האדם מבין מה הוא הפיתוי: הפיתוי הוא שהאדם חושב שאם וכאשר הוא יוכל להרחיב את האופק שלו, כאשר הוא יוכל להבין ולהשכיל לא רק בנקודה המצומצמת של העולם שלו אלא הוא יצליח לראות את המכלול – אז הוא יהיה כאלוקים, במובן הזה שיש לו ראייה כוללת של כל המציאות. הפיתוי של הנחש לאדם היה בעצם שעד עכשיו הוא רואה רק חלק מהעולם, חלק מהמציאות – ומשום כך הוא לא מצליח להבין את כל המציאות; ולכן הנחש רוצה להשיא עצה לאדם, שעל ידה הוא יגיע למדרגת השלמות, שבה הוא יראה את מכלול כל העולמות של הטוב והרע.

וינצח במלחמה הזו; ועד אז, יש במלחמה הזו כך וכך אבדות.

כעת אדמו"ר הזקן מדבר על אותם העניינים שהוא דיבר עליהם עד כה, אלא שכעת הוא מדבר עליהם על דרך הסוד. בליקוטי תורה מהאר"י ז"ל נתבאר הענין שאדם הראשון היה הולך בהיכלות של מעלה. כי בחינת אדם היה למעלה גם מרבי שמעון בר יוחאי, ואם רבי שמעון בר יוחאי מגלה את כל העולמות וכל ההיכלות, אז האדם הראשון שהיה במדרגה גבוהה יותר בוודאי ראה את כל העולמות וההיכלות. כי היה בערך אחר ממש, שהרי היה יציר כפיו של הקב"ה. האדם הראשון צריך להיות במדרגה של שלמות גמורה מפני שהוא נעשה על ידי הקב"ה בעצמו, מפני שהקב"ה בורא את הבריאה המושלמת בגדר האפשר, ומעין מה שכתוב שעקבו של אדם הראשון מכה גלגל חמה (זוהר ח"א קמב, ב). כלומר אדם הראשון הוא תכלית השלמות של הבריאה, ולכן הוא נמצא בכל בדרגות וכל המעלות בדרגת השלמות.

ומכיוון שכך, בהיכלות הטומאה לא רצה להביט כלל. אדם הראשון מהלך בעולמות, והוא רואה ומשקיף בכל העולמות, אבל הוא לא רוצה להסתכל בהיכלות של הטומאה. והשיאו הנחש שעל כל פנים יביט מה יש בהם, ועל ידי זה נכשל ונפל בתאוה אליהן. למעשה, כל מה שדיברנו לפני כן בעצם מופיע בקטע הזה, למרות שזה מופיע בצורה אחרת ובלשון אחרת. לפני החטא האדם מסתכל רק בהיכלות הקדושה – הוא לא רוצה להביט בהיכלות הטומאה; והנחש אומר לו: 'מה אכפת לך?

להרחיק את עצמו ולעשות איזשהו ניתוק 'מדעי' או חיצוני, הוא עדיין לא יוכל להימלט מהעניין הזה.

הבעיה הזו היא בעיה ידועה לא רק אצל סתם אנשים, אלא גם אנשים גדולים דיברו על זה שאי אפשר שיהיה אדם שייגע בדבר בלי שתהיה עליו איזושהי השפעה. יש בתניא מקום שבו הוא מדבר על העניין של העלאת מחשבות זרות (פרק כח), ושם הוא אומר: מה זה בעצם נקרא מחשבות זרות? מחשבות זרות זה שהמחשבה הרעה היא לא מחשבה שלי. אם המחשבה היא מחשבה שלי, של היצר הרע שלי – זאת לא מחשבה זרה זו מחשבה שלי. מחשבה זרה זה כשאדם צדיק שומע דברים של אחרים, והדברים הללו יוצרים אצלו מחשבה זרה. כלומר התיאור הוא של אדם צדיק – וזה לא משנה באיזה אופן הוא צדיק, אלא מכיוון שהוא אדם – הוא נוגע באופן פנימי ברע שהוא שומע מאחרים, והוא איננו יכול לבטל את הרע הזה מכל וכל, ולכן מוטל על האדם לעשות עבודת תיקון למחשבות הזרות הללו. מכיוון שמדובר באדם הידיעה הזו של הרע דבקה בו, ולכן הוא צריך לתקן אותה כעת.

לענייננו, עצם זה שאדם הראשון אכל מעץ הדעת, סימן למעשה את תחילתו של המאבק. מדוע? מפני שהחטא הראשון היה בעצם הפתח לדעת טוב ורע – וזוהי הנקודה שאין ממנה חזרה. מאותה שעה שאני יודע את המציאות של הטוב והרע, אין יותר חזרה. למעשה, העניין הזה הולך ונמשך עד לעת קץ, עד שהאדם יגבר

וכן שמעתי מהקדוש רבי אברהם בן הרב המגיד ז"ל, על הפסוק: "ויט יהודה עד איש עדולמי ושמו חירה", שמחמת מעשה דיוסף, אזי 'ויט'. פירוש 'ויט' היינו שנטה למטה בהיכלות הקליפות עד איש עדולמי, כדי להעלות נצוצות משם. וזהו ענין הכוונה דנפילת אפים וכו'.

להעלות נצוצות משם. זאת אומרת שהכניסה של יהודה עם האיש העדולמי, עם בת איש כנעני וכן הלאה היא עכשיו חלק ממאבק מסוג אחר. לפני החטא ביוסף יהודה איננו נזקק לזה, אבל אחרי שהוא חטא הוא צריך לעשות מאמץ מכוון בשביל להעלות נצוצות. לפני כן יהודה היה יכול להיות יהודה לעצמו, אבל עכשיו הוא צריך ללכת אל הקליפה ולהיאבק שם כדי לעשות איזה תיקון של המציאות שלו, של המצב שלו. וזו הכוונה בכך שהוא ירד כדי להעלות את הניצוצות מכל הדברים הללו.

וזהו ענין הכוונה דנפילת אפים וכו'. אחרי תפילת עמידה יש ווידוי ואחרי זה נפילת אפיים. דיברו הרבה על זה שבעצם כל העניין של הווידוי אחרי שמונה עשרה הוא מפתיע מבחינת הסדר של התפילה, משום שהסדר של התפילה הוא ביסודו סדר עולה, או בלשון הקבלה: התפילה הולכת מעולם העשייה לעולם האצילות, כלומר היא עולה דרגה אחר דרגה, ובסיומה של התפילה האדם נמצא כביכול בתוך עולם אחר. אמת, שאחרי זה יש ירידה הדרגתית של עולם אחר עולם, ולכן גם אם מסתכלים בסידור אפשר לראות שיש הקבלה כמעט מדויקת של מהויות בין תחילת התפילה לסופה. יש ארבעה חלקים בתפילה – עשייה, יצירה, בריאה ואצילות, וכנגדם יש בסוף התפילה שוב

תצוץ!'. ואחת הנקודות שאדמו"ר הזקן הסביר במאמר היא מדוע הכישלון שאחר ההצצה הזו הוא איננו עניין שבמקרה קרה לו לאדם, אלא שהכישלון הזה הוא דבר שנובע מעצם מהותו של האדם. הסיבה לכך היא שהאדם איננו יכול להציץ בלי להיפגע, שכן מעצם היותו אדם הוא איננו יכול להביט מבלי להיות מעורב. לכן, כאשר האדם נופל אל הפיתוי הראשון להציץ מה נמצא בצד השני של המחיצה, מה נמצא במקום שבו אסור להסתכל – ההצצה הזו מפעילה עליו את התופעה, וזה לא משנה אם זה פועל באותו רגע, כעבור יומיים או כעבור שנה. הרגע שהראשון הזה שבו האדם מתקשר לדברים – שם מתחיל מאבק. ומכאן ואילך אין יותר הכרעה פשוטה וברורה שאומרת שהאדם בהכרח ינצח במאבקו.

ובדרך אגב מעיר אדמו"ר הזקן: **וכן שמעתי מהקדוש רבי אברהם בן הרב המגיד ז"ל, כלומר בנו של המגיד ממעזריטש, שכמעט בכל הספרות נקרא המלאך. יש כל מיני דברים מופלאים על האישיות שלו, וכאן בעל התניא אומר עליו שהוא 'קדוש', למרות שלפי החשבון הוא לא היה גדול ממנו בשנים רבות. על הפסוק: "ויט יהודה עד איש עדולמי ושמו חירה" (בראשית לח, א), והוא אמר שמחמת מעשה דיוסף, אזי 'ויט'. פירוש 'ויט' היינו שנטה למטה בהיכלות הקליפות עד איש עדולמי, כדי**

מתחיל ב-"אליך ה' נפשי אשא" (תהילים כה, א), כלומר שהתחנן הוא העלאת הדברים כלפי מעלה, העלאת הנפש אל המקור שלה.

לולא היה האדם סגור בתוך המציאות של חטא, הוא לא היה צריך לרדת למטה, אלא הוא היה יכול להישאר במקום הקדושה ולהתעלם מהרע; אלא שבמציאות הנוכחית של האדם הוא צריך לרדת ולהילחם ברע. ישנו תיאור דומה על בניהו בן יהוידע בן איש חיל, שיורד אל תוך הבור להכות את האריה בבור ביום השלג (שמואל ב כג, כ). הירידה הזו להכות את אריאל מואב, היא המעשה שהאדם צריך לעשות עכשיו, משום שכעת האדם איננו יכול להתעלם מהרע, הוא לא יכול להשאיר אותו במקומו – משום שאני עכשיו מעורב, ולכן יש לי את החובה להמשיך ולהילחם בו, להמשיך ולעשות תיקון. לפני זה, לולא הייתי נכנס ומתערב ברע – לא הייתי צריך לעשות את המלחמה הזו, אלא התיקון היה נעשה מאילוי; הדברים היו יכולים להגיע לתיקונם באופן אחר, על ידי השלמת הצד הטוב שלהם.

כתוב בספרים שיש כמה דברים שהם מעין אחד משישים מדוגמא של מעלה, ואחד מהם הוא שבת שהיא מעין עולם הבא, כמו שגם מופיע בזמירות שבת. מכיוון ששבת היא מעין עולם הבא, כל העניין של עבודת הברורים איננו קיים בזמן הזה, ולכן בשבת גם בכלל לא מדברים על חטאים. כל מה שאני עושה בשבת זה רק לעשות יותר שבת ולהיות יותר בשבת. בשבת אינני על העוונות והחטאים,

את אותם החלקים, אלא שהם מופיעים באופן אחר.

הרצון לעשות את ההקבלה הזו בשלמות הוא גם הסיבה לשינוי בין נוסח ספרד לנוסח אשכנז. לדוגמא, ב-"ובא לציון גואל" יש קדושה, שהיא מקבילה לקדושה שיש בברכת יוצר, (ולמען האמת יש גם קדושה שלישית – פעם אחת שאומרים 'קדוש קדוש קדוש' בקדושה שבתפילת שמונה עשרה) – כלומר יש פעם אחת שאומרים בצד העלייה ופעם אחת בצד הירידה. אחרי "ובא לציון" יש מזמורי תהילים, למשל – שיר של יום, שהוא מכוון כנגד המזמורים של פסוקי דזמרא. אחר כך אומרים את 'פיטום הקטורת', שהוא בעצם מקביל לאמירת הקורבנות בתחילת התפילה. במובן הזה התפילה בעצם בנויה כסולם של עלייה וירידה, הלך ושוב.

מה שאיננו שייך בתוך המבנה הזה הוא התחנן שאומרים לאחר תפילת עמידה. כשמדברים על נפילת אפיים, מדברים על העניין של הנפילה ושל הירידה, וכאן אדמו"ר הזקן בעצם מסביר שכל העניין וההגדרה של הנפילה הזו הוא התחנן שאדם מתחנן באופן כזה או אחר על החטא והעוון שלו. והעניין הוא שהנפילה הזו היא ירידה מכוונת אל המקום שבו נעשית המלחמה, אל המקום שממנו מעלים הניצוצות. בווידיאו אני בעצם נוגע בכל הנקודות של הרע – 'אשמנו, בגדנו' וכן הלאה, והסיבה לכך שאני נוגע בכל הנקודות הללו היא על מנת להעלות משם את הקדושה. הנקודה הזו עוד יותר נכונה בנוסח התחנן במנהג הספרדים, שהוא

אם נסכם את העניין, הרי שאדמו"ר הזקן התחיל בשאלה מדוע הקב"ה לא רצה שהאדם יטעם מעץ הדעת? מדוע הוא זרק אותו החוצה? והעניין היה שהקב"ה לא רצה שיטעם מעץ הדעת משום שהאדם לא יכול לטעום מעץ הדעת ולהישאר מה שהיה קודם. אולי מלאך יכול לעשות דבר כזה, אבל לא האדם. מעבר לכך, מדוע הקב"ה גם לא רצה שאדם יאכל מעץ החיים? והעניין שם היה שהקב"ה לא רצה שהאדם יגיע למצב שבו הרע יישאר רע והטוב יישאר טוב, מבלי שהרע יגיע לבירור. אחרי שהאדם כבר נגע ברע – יש לו עליו אחריות.

יש דיון בהלכה מעין הדברים הללו, בנוגע למקרה שבו אדם מוצא חמור תועה בדרך, וישנם מצבים שהוא איננו צריך לטפל בו אלא הוא יכול להשאיר אותו. אבל מה קורה אם אני עובר ליד החמור ומכה אותו כדי שהוא יתחיל לזוז? באותה שעה אני מתחייב להשיב את האבדה. מדוע זה כך? מפני שכל זמן שהחמור רעה בשקט לבדו – זה היה בסדר גמור; אבל ברגע שאני מתחיל להזיז אותו, אז האחריות כבר מוטלת עליי. באותו אופן, בזמן שהאדם נכנס אל העולם של הרע – אז הוא נשלח אל האדמה, והעניין הוא שכיוון שהוא רצה להיות עם הרע, אז האדם צריך לקבל עליו את האחריות למאבק השלם עם הרע; זוהי כעת חובתו של האדם, עליו להתעסק בעניינים הללו.

במהלך הדברים אדמו"ר הזקן גם הסביר שהאופן הזה של התיקון הוא לא הכרחי – מפני שיכול להיות גם תיקון בבחינת שבת, מבחינת גן עדן – מבחינה כזו של

מדוע? משום ששבת היא בעצם תמונה של מעלה, היא תמונה שבה יש תיקון שהוא נעשה בלי נגיעה אל המציאות של העולם, למאבקו של העולם – וזה בעצם העניין של שבת.

יש הרבה דברים בשבת שהם בנויים על הרעיון של 'מעין עולם הבא'. לדוגמא, הרבה דברים שבימים אחרים הם בגדר הניטרלי או אפילו פחות מזה, הם נחשבים בשבת כחלק מהעניין ומהצד של הקדושה. מדוע? מפני שבשבת אני כביכול חוזר למצב שלפני החטא, אני חוזר למצב שבו כל הדברים בעולם מקבלים משמעות אחרת. מה שביום חול הוא דבר מפוקפק או בעייתי, בשבת הוא יכול להיות חלק מהשבת, חלק מהמהות של השבת. הנקודה הזו קשורה גם לעניין של תיקוני שבת, שכן בתיקונים הללו אני בכלל לא נוגע בכל החטאים, אני שוכח מהם. אין 'סלח לנו' ואין לא חטאנו ולא פשענו – כל זה איננו קיים בשבת, משום שהשבת היא שבת ולכן אני יכול להתעלם מהמציאות של הרע. לעומת זאת, ביום חול – כאשר אני שוב נמצא עם העולם הזה – אז אני שב וחוזר לחטא הישן; אני חוזר שוב לחשבון הנפש באופן אחר, ואז אינני יכול להתעלם ממנו. יש קטע מהזוהר שאומרים בכניסת שבת – 'כגוונא' (זוהר ח"ב קלה, א-ב), וגם מופיע אותו עניין: "וכל שולטני רוגזין ומארי דדינא כלהו ערקין" – כלומר כל השלטונות הרע מסתלקים, נפרדים ויוצאים – ואז נשארת רק הקדושה. כשיוצאת השבת אני חוזר אל העולם הזה, אל המציאות, אל חטא הישן.

המצב שבו אנו נמצאים זה מצב שבו האדם עטוף במשכא דחויא – בעור הנחש, והמאבק התמידי שלנו הוא מאבק לפשוט את העור הזה, והדבר הזה לא יכול להיעשות בצד חד פעמי על ידינו. זוהי בעצם הנקודה שקשורה לתיקון ולשינוי שאנחנו צריכים ונדרשים לעשות בעולם.

טהרה שלמה שאין לה שום מעורבות עם הרע, וברגע שהיא הולכת וגדלה היא מושכת אליה את הדברים ומתקנת אותם מאליה. אלא שברגע שהאדם וויתר על האופן הזה של התיקון, מפני שהנחש נעלב שלא מבינים אותו ושלא מתייחסים אליו, והוא רוצה שהאדם לפחות יבין אותו מבפנים – מאותה שעה האדם נכנס פנימה, וממילא הוא מעורב עם הנחש.

גיליון שבועי עם ביאורי חסידות של הרב עדין אבן-ישראל שטיינזלץ זצ"ל

הרב עדין אבן-ישראל שטיינזלץ זצ"ל, שנודע במהלך השנים בשל פירושו לתלמוד, היה גם מורה לחסידות. סגנונו הקולח, ישיר והפשוט, מבקש לבאר את תורת החסידות העמוקה באופן נהיר ורלוונטי מתמיד. במשך כשישים שנה מסר הרב שיעור שבועי בחסידות, "חוגי חן למשנת חב"ד", אשר עסק בספרי היסוד של תורת חב"ד.

בגיליונות השבועיים מובאים ביאורים על ספרי 'תורה אור' ו-'ליקוטי תורה', שהם קבצי מאמרי חסידות מעמיקים מאת ר' שניאור זלמן מליאדי - בעל התניא ומייסד חסידות חב"ד - על פי סדר פרשות השבוע. בשיחה חיה ובחן, מבאר הרב את מושגי היסוד והשקפתה של החסידות, ומכניס את פנימיותם של המאמרים אל תוך עולמם ונפשם של הלומדים. השיעורים והגיליונות מכוונים להאיר ולעורר את השומעים לחיות התלהבות וכנות בעבודת ה'; לתפילה, התמסרות ודבקות בקב"ה.

נשמח לתרומה עבור
המשך הפצת הגיליונות!
תרומה מומלצת: ₪ 2

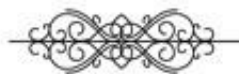

לקבלת גיליון
שבועי דיגיטלי

המעוניין לקבל את הגיליון בכל שבוע, מודפס או דיגיטלי, מוזמן ליצור קשר:

TalmideiHarav@gmail.com | 055-663-1275

מרכז שטיינזלץ
למד את עמי

